УДК 332.14
Різник Н.С., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВТЕЧІ КАПІТАЛУ З РЕГІОНУ

Втеча капіталу як суспільне явище має глибоке історичне коріння, притаманна усім країнам незалежно від стратегії та рівня їх соціально-економічного розвитку, а пошук шляхів повернення капіталу залишається актуальним завданням для всіх країн світу. Проблема втечі капіталу як на державному, так і на регіональному рівні існує і в Україні.

Ключові слова: втеча капіталу з регіону, тіньова економіка регіону, регіональна економіка.

Ризнык Н. С.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ БЕГСТВА КАПИТАЛА ИЗ РЕГИОНА

Бегство капитала как общественное явление имеет глубокие исторические корни, присуща всем странам независимо от стратеги и уровня их социально-экономического развития, а поиск путей возвращения капитала остается актуальной задачей практически для всех стран мира. Проблема бегства капитала как на государственном, так и на региональном уровне существует и в Украине.

Ключевые слова: бегство капитала из региона, теневая экономика региона, региональная экономика

Riznyk N.

METODOLIGICAL APPROACHES TO EVALUATION CAPITAL FLIGHT FROM THE REGION

Flight capital as a social phenomenon has deep historical roots, common to all countries regardless of the model and their level of socioeconomic development, and finding ways to return capital remains a problem for almost all countries. The problem of capital flight at national and regional level is important and in Ukraine.

Keywords: flow kapital of regional economics, shadow economy of region, regional economics

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економічна криза в Україні у 1990–х рр. була однією з основних причин того, що за кордон втекли гроші, цінності, інше майно загальною вартістю принаймні в кілька десятків млрд дол США: за різними експертними оцінками, за

останні 10 років з України вивезено від 20 до 60 млрд дол., які здебільшого легалізовані в офшорних зонах [1].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемами оцінки та інструментів повернення капіталу в країну його походження займались А. Булатов, М. Деплер, Д.Дувендаг, М.С.Кахн, М.Дулі, Д.Каддінгтон, Ч.П.Кіндлбергер, Л.Красавіна, Д.Р.Лессард, Д. Маклеода, Д.Уільмсон, М. Уїльямсон, А.С. Філіпенко, Р.Рут Френклін, М.І.Флейчук, Н.ЮІ.Хег, С.Шумська та ін. Погоджуємось з точкою зору Д. Маклеода, який вважає, що втеча капіталу, є наслідком, а не причиною фінансової кризи, хоча, чутки про девальвацію може спровокувати відтік капіталу як з країни так і кожного окремого регіону, як з джерела фінансової нестабільності [2].

Однак, нині не сформовано єдиного методичного підходу до оцінки вивезення капіталу як на державному, так і на регіональному рівні. Різноманіття поглядів вчених обумовлено відмінностями в характері вирішуваних ними теоретичних і прикладних завдань.

Цілі статті: розробити методичні підходи до оцінки втечі капіталу на регіональному рівні.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Регіон є невід'ємною частиною єдиної системи розвитку продуктивних сил і виробничих відносин та має прямі і зворотні виробничо-економічні, ресурсні, науково-технічні, фінансово-кредитні і соціальні зв'язки з національною економікою. У регіоні здійснюються повні цикли відтворення населення і трудових ресурсів, основних і оборотних фондів, грошового обігу, виробництва, розподілу, обміну і споживання продукції. Однією з основних форм розвитку продуктивних сил регіону є міжрегіональний та міжнародний рух капіталу. Переміщення капіталу за межі регіону у виробничій, грошовій чи товарній формах через прямі або портфельні інвестиції відбувається з метою отримання прибутків суб'єктами господарювання як резидентів, так і нерезидентів України (рис. 1).

Суб'єкти господарювання регіону можуть приймати та інвестувати підприємницький капітал, отримувати гранти, міжнародні позики, пільгові кредити та приймати участь у різноманітних програмах підтримки. Крім того, приплив іноземного капіталу в регіональну економіку є одним із джерел фінансування імпорту.

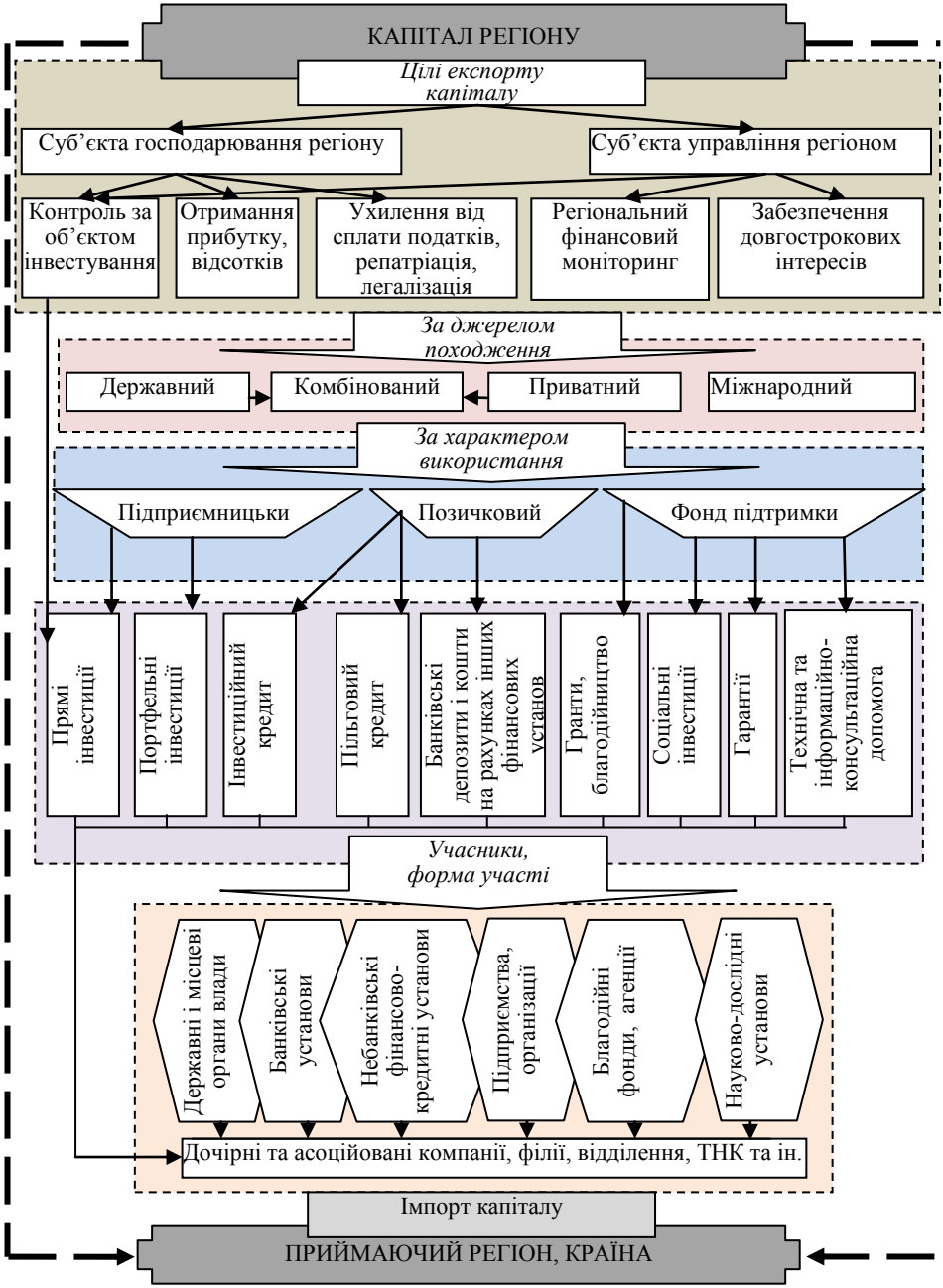

Рис. 1. Цілі, форми, види експорту капіталу з регіону

Експорт ресурсів з регіону може відбуватись з допомогою капіталу як кримінального, так і легального походження.

На основі визначень як самих термінів, так і способів вивезення/ввезення ресурсів, втечі капіталу, експорту інвестицій розглянемо методичні підходи до кількісної оцінки втечі капіталу з регіону.

Спираючись на розроблені у 1937 р. Ч. П. Кіндлбергером теорії міжнародного руху капіталу [3; 4], можемо відмітити, що вивезення капіталу – це такий рух капіталу за межі країни, який суперечить її національним інтересам і відбувається через несприятливий інвестиційний клімат в країні чи її окремих регіонах для багатьох вітчизняних власників капіталу. Це пояснюється, з одного боку, тим, що втеча капіталу як з країни, так і з будь-якого територіального утворення може протікати як в легальній, так і нелегальній формах. З іншого боку, часто неможливо виділити втечу капіталу усередині усіх інвестиційних ресурсів в регіональну економіку, як, наприклад, в разі його експорту з іноземної країни, регіону, території з низьким оподаткуванням.

Вивезення капіталу сприяє зовнішньоекономічному розвитку регіону, а втеча капіталу свідчить про небезпеки розвитку регіональної економіки, низьку ефективність внутрішнього інвестування, слабкий інвестиційний клімат. Це призводить до послаблення національної економіки, зниження можливостей інвестування і, отже, до подальшого погіршення перспектив розвитку.

Розглянувши підходи вчених до трактування визначення «втеча капіталу», під поняттям «втеча капіталу регіону» будемо розуміти непланове, стихійне, нерегульоване переміщення капіталів із одних регіонів держави в інші, до іншої держави внаслідок його нестійкого економічного, соціального розвитку або з метою ухилення суб'єктами господарювання регіону від сплати високих податків, можливої експропріації капіталу тощо.

Будь-яка операція нелегального переведення капіталу є протизаконною, але джерело капіталу усередині регіональної економіки саме по собі може бути законного походження. Таким чином, процес втечі капіталу суб'єкта господарювання регіону може бути пов'язаний з різними порушеннями законодавчих та нормативних актів залежно від джерела походження коштів.

За відсутності методики розрахунків обсягів втечі капіталу з регіону одним із підходів може слугувати аналіз динаміки платіжного балансу країни. Так, за недостатньої прозорості інформаційної бази та дискусійності наповнення терміну втечі капіталу, його кількісну оцінку

можна здійснювати як за рівнем «чистих помилок та упущень», так і за сумами окремих статей платіжного балансу, які будуть свідчити про вивезення капіталу з регіональної економіки. Показником вивезення капіталу буде від'ємне значення показника цих статей, а ввезення – позитивне.

Зведемо різні підходи вчених [3–20] залежно від дефініцій та методичних підходів до оцінки втечі капіталів в табл. 1.

У розрахунках обсягів експорту капіталу на державному рівні, на відміну від інших підходів вчених до оцінки втечі капіталу (табл. 1), до обсягів втечі капіталу доцільно включити статті платіжного балансу «помилки та упущення», «обсяги недоотриманої виручки за експорт товарів та послуг», «оплати за імпорт, що не надійшов», та «платежі за фіктивними операціями з цінними паперами та готівкової валюти поза банками».

Таблиця 1

Методологічні підходи до оцінки втечі капіталів*

Назва методу	Автор	Підходи до оцінки	Алгоритм розрахунку
1	2	3	4
Широкий та вузький методи	Ч. П. Кіндлбергер (1937 р.)	Спроби оцінки міграції капіталу за допомогою оцінки дефіциту (О) платіжного балансу країни (Х – М) та LTC (довгостроковий капітал (в тому числі і кредитування та ПІІ) буде визначатися як зміна запасів золота в цій країні (MG), та зовнішніх короткострокових активів (STC).	X – M – LTC = O = = STC + MG
	А. Булатов (2001 р.)	Недонадходження експортної виручки (Nex) плюс ненадходження товарів і послуг у рахунок переказів за імпортними контрактами (Ntp) плюс «чисті помилки і упущення» (G) – вузький метод. Капітальні трансферти (Kt), портфельні інвестиції (В), позики, надані торгові кредити (Pk) і аванси, залишки на поточних рахунках і депозити (Zr), готівкова іноземна валюта (Gv) – широкий метод.	CFs = Nex + Ntp + G, CFw = t + B + Pk + + Zr + Gv.
	С.Шумська (2003 р.)	При визначенні суми втечі капіталу не включати виплати нерезидентам доходів від інвестицій (DI) і обсяги залишків на рахунках і депозитах за кордоном (Zr), простроченої заборгованості за торговельними операціями (Ztk) та сальдо торгових кредитів (Stk), вважаючи, що ці показники свідчать про легальні процеси відтоку капіталу.	CF = Nex + Ntp + G + Gv + Ke, EC= CF + DI + Ztk + Stk, Ke – капітал емігрантів.
Метод ретельного аналізу («метод гарячих грошей»)	Д. Каддінгтон (1986 р.)	«Втеча капіталу» є реакцією на короткострокові зміни умов на внутрішньому і міжнародному фінансових ринках. Деякі дослідники іноді включають у короткострокові вкладення і портфельні інвестиції	CF = C + G, де С – чистий короткостроковий відтік капіталу; G – помилки і упущення
	М. І. Флейчук, Р. Рут Френклін, А. С. Філіпенко та ін.	Оцінка обсягів «втечу капіталу» по статті «помилки та упущення» платіжного балансу	

Продовж. табл. 1

1	2	3	4
Непрямий метод	Експерти Світового банку (1985 р.)	Порівняння джерел капіталу (тобто чистого приросту зовнішньої заборгованості й чистого приросту іноземних капіталовкладень) з характером його використання (тобто дефіцитом платіжного балансу і змінами в іноземних резервах за рік (F)).	CF = H + B + A + F де A – баланс поточного рахунку; B – чисті прямі іноземні інвестиції
	М. Дулі (1986 р.)	Слід враховувати «чисті помилки і упущення» і можливу різницю в даних міжнародної статистики, що стосуються змін у залишку зовнішньої заборгованості й платежах по боргу або відображених у платіжному балансі країни. Частина приросту зовнішніх інвестицій, що не дає офіційного доходу на інвестиції.	CF = G + H, де H – зміни в боргових зобов'язаннях
	Д. Р. Лессард, Д. Уїльмсон (1987 р.)	Втеча капіталу – це усі фінансові ресурси, які залишили територію винятково нелегальним шляхом	CF = C
	М. Деплер і М. Уїльямсон (1987 р.)	Процес переміщення ресурсів в інвалютні фінансові активи (у тому числі безпосередньо за межі країни) у зв'язку з наростанням економічної чи політичної нестабільності в країні та/або побоюваннями знецінення національної валюти	
	М. С. Кахн, Н. Ю. Хег (1987 р.)	Відтік з країни приватних фінансових ресурсів, в т.ч. транскордонні перекази банківських депозитів за місцем проживання вкладника	
	Д. Дувендаг (1987 р.) Л. Красавіна (2000 р.)	Масовий відтік приватних капіталів будь-якого характеру і будь-якої тривалості	CF = H + B + A + F + + G + I + N, де I – кредити МВФ; N – каунтерпарт.

* розроблено автором на основі [3–20]

До обсягів вивезення капіталу необхідно включити обсяги виплат нерезидентам доходів від інвестицій, прострочену заборгованість за торговельними операціями та сальдо торгових кредитів та обсягів депозитів резидентів України за кордоном, оскільки неможливо виділити із загального обсягу значення показника джерела продуктивного і непродуктивного відтоку капіталу.

Для дослідження феномена джерел тінізації економіки важливо визначити специфічні економічні, соціальні, політичні умови і причини вивезення капіталів з регіону. Однією з найпоширеніших форм вивезення капіталу є переміщення капіталів з метою відмивання грошей з території України на територію будь-якої іншої держави задля подальшого розміщення його на цій території, або ж повернення до регіону походження. Так, за даними Держфінмоніторингу, в Україну за дев'ять місяців 2011 р. відмито близько 32 млрд грн [21].

Загалом відмивання грошей – це процес, який дозволяє приховати незаконне походження грошей від господарської діяльності суб'єктів господарювання регіону: доходи, одержані злочинним шляхом, проводяться через фінансову систему з метою приховування їх

нелегального походження і додання їм вигляду законно одержаних.

Злочин, внаслідок якого одержуються доходи суб'єктами господарювання регіону, що згодом проходять процес відмивання, має назву предикатний первинний злочин. Предикатними злочинами за законодавством України є суспільно небезпечні протиправні діяння, що передують легалізації (відмиванню) доходів. Це діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк три і більше років (за виключенням діянь, передбачених ст. 207, 212 Кримінального кодексу України) або яке визнається злочином за кримінальним законом іншої держави, і за таке ж саме діяння передбачена відповідальність Кримінальним кодексом України, та внаслідок вчинення якого є незаконно одержані доходи [21, ст. 207, 212].

Згідно КК ст. 209 України легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визначається як «вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскування незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів» [21, ст. 209].

Нині до «брудних» грошових коштів відносяться не тільки доходи від наркобізнесу, але і доходи, одержані від торгівлі зброєю, людьми, контрабанди, викрадання людей, корупційних діянь, несплати податків і інших незаконних дій.

Абстрагувавшись від особливостей кожного окремого способу зловживань, для аналізу проблем кваліфікації дій необхідно поділити загальний механізм здійснення корисливих посягань за допомогою фіктивно утворених грошових коштів на етапи (табл. 2).

Так є різні підходи до формування етапів оцінки відмивання грошей. Одні вчені вбачають двофазову модель, другі – трифазову, ще інші чотирифазову.

Таблиця 2

Теоретико-методологічні підходи до формування етапів оцінки відмивання грошей*

Модель	Вчені, експерти, джерело	Зміст етапів
1	2	3
Двофазова	Бернасконі П. [23, с. 406]	1. Відмивання грошей. 2. Повернення в обіг
	Дудоров О., Музика А. [24, с. 72; 25, с. 267]	1. Приховування джерелами коштів, одержаних у результаті вчинення злочинів. 2. Переведення коштів з кримінального обігу в легальний сектор економіки
	Асоціація французьких банків [26]	1. Входження «брудних» грошей; 2. Імплантування легалізованого капіталу
	Савченко А. [27, с. 38]	1. Розміщення – впровадження злочинно здобутого капіталу в фінансову систему держави; приховування джерела та власника. 2. Інтеграція – репатріація в країну походження та асиміляція з легальними капіталами
Трифазова	Комітет Сенату США з міжнародних відносин [28]	1. Отримання, консолідація і розміщення готівкової валюти. 2. Консервація. 3. Репатріація або інтеграція «відмитих» коштів у легальні організації
	Експерти американських органів правопорядку [28]	1. Залучення; 2. Переміщення. 3.Об'єднання.
	Цюнд В. [29, с. 406]	Подібність процесу «відмивання» грошей до кругообігу води в природі: великий (світовий); малий (державний); внутрішньоконтинентальний (регіон). Далі гроші знову досягають кола великого кругообігу
	Барановський О. І. [30, с. 53]	1. Технологічний процес легалізації коштів протиправного походження. 2. Процедура відмивання тіньових коштів – міжрегіональні, або міждержавні легальні чи псевдолегальні трансакції коштів. 3. Акумуляція коштів протиправного походження
	Римарук А., Лисенков Ю., Капустін В., Синянський С. [31, с. 20]	1. Попереднє відмивання грошей. 2. Розшарування. 3. Інтеграція.
	Британські експерти [32]	1. Переведення грошей в інші, менш підозрілі форми. 2. Рошарування. 3. Реінтеграція
Чотирифазова	Експерти ООН [33]	1. Звільнення від готівки і переказ її на рахунки підставних осіб. 2. Розподіл готівки. 3. Маскування слідів вчиненого злочину. 4. Інтеграція грошової маси
	Мюллер К., Освальд К. [34, с. 7]	1. Країна основного злочину /діяльність: внутрішнє, попереднє «відмивання». 2. Країна основного злочину/нелегальність: збирання грошей, що пройшли попереднє «відмивання»; підготовка їх до контрабанди. 3. Країна «відмивання»/нелегальність: підготовка до введення грошей у легальну фінансову систему. 4. Країна «відмивання» грошей/легальність: маскувальні дії у вигляді переказів, інвестиції тощо
	Белошапка В. [35, с. 12]	1. Введення грошей у національну фінансову систему. 2. Перерахування грошей за кордон. 3. Циркулювання грошей у банківських системах інших країн. 4. Повернення коштів в країну
	Попович В. [36, с. 163–164]	1. Утворення («намивання»). 2. «Відмивання». 3. Повернення «відмитих» грошей. 4. Використання «відмитих» грошей

Наприклад Бернасконі П. [23, с. 406] розглядає процес відмивання грошей на міжрегіональному чи міжнародному рівні, при чому вирізняє країни чи регіони вчинення основного злочину, які стають джерелом доходу, і країни або регіони «відмивання» грошей. О. Барановський в трифазовій схемі відмивання грошей на другій фазі [29, с. 53] розглядає процедуру відмивання тіньових коштів як міжрегіональний, або міждержавний легальний чи псевдолегальний рух коштів. Рух незаконно одержаних грошей багато в чому ідентичний руху грошей законного походження і відбувається у циклічній формі: певна частина використовується на негайне споживання, інша знову спрямовується у тіньові потоки, а решта притримується для довгострокових інвестицій у розвиток тіньової економіки в регіоні (рис. 2).

Поділ на етапи, фази і т. д. в розглянутих моделях відмивання грошей є досить умовним, оскільки залежить від конкретних схем, які реалізовуються на регіональному, державного та міжнародному рівнях. Водночас, на основі узагальнення вже існуючих теоретично визначених схем відмивання, є цікавим та потребує більш глибокого аналізу використання їх в практичній діяльності суб'єктами управління процесу детінізації регіональної економіки. У дослідженнях доцільно використовувати схему відмивання «брудних» грошей, прийняту FATF, яка є найбільш поширеною і передбачає виділення в єдиному процесі легалізації грошей наступних стадій: розміщення, шарування і інтеграція.

Перший етап – розміщення – це розміщення наявних грошових коштів суб'єктів господарювання регіону у фінансові інструменти. «Брудні» гроші на цій стадії «відмивання» можуть розміщуватись: у банківських установах, які здійснюють діяльність на основі відповідної ліцензії або дозволу; у небанківських установах, які, фактично, здійснюють надання банківських послуг; через інші установи нефінансового сектору.

Другий етап – нашарування– відрив незаконних доходів від їх джерел шляхом створення складного ланцюга фінансових операцій, направлених на маскування аудиторського сліду цих доходів. Якщо розміщення великих сум грошей відбулося успішно і не було виявлено, то розкрити подальші дії щодо «відмивання» грошей суб'єктами господарювання регіону стає практично неможливо.

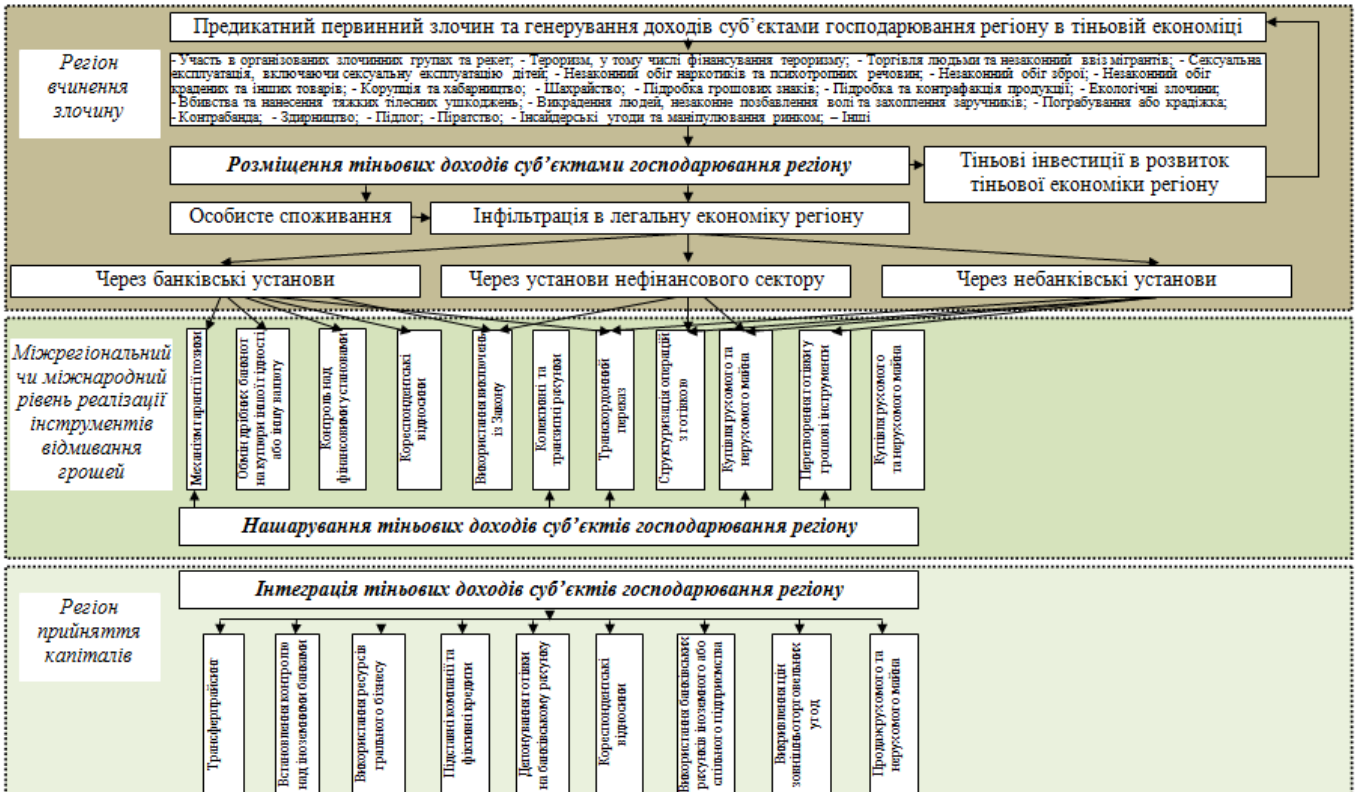

Рис. 2. Етапи відмивання тіньових коштів суб'єктами господарювання регіону*

* розроблено автором

Третій етап – інтеграція – надання видимості легальності злочинно одержаним фінансовим коштам суб'єктів господарювання регіону. На цій фазі гроші інвестуються в легальну економіку.

Характерною особливістю тіньового капіталу суб'єктів господарювання регіону є його здатність змінювати джерела походження, завдяки чому у фінансовому обігу після 2–3 комерційних трансакцій зникають явні ідентифікуючі ознаки і історія нелегального генезису.

Якщо слід «відмитих» грошей не був виявлений на двох перших стадіях, то потім відокремити законні гроші від грошей незаконного походження достатньо складно. Це вимагає пошуку шляхів підвищення ефективності реалізації функцій регіонального менеджменту детінізації економіки.

З врахуванням вищесказаного спробуємо розробити методику оцінки втечі капіталів з регіону на основі даних платіжного балансу України та аналізу результатів зовнішньоекономічної інвестиційної діяльності регіонів. Водночас агрегована оцінка, отримана на основі даних платіжного балансу, зовнішньоторговельного балансу регіону, може розглядатися як найбільш доказова, оскільки її формування відбувається на основі статичного збирання та аналітичної обробки інформації. Проте така оцінка має опосередкований характер, оскільки не можна ототожнювати дані платіжного балансу з прямими показниками «втечі капіталу».

Варто відмітити, що до вивезення капіталу, який не є втечею капіталу неправомірного походження, можна віднести вивіз прямих інвестицій, портфельних інвестицій, інші приватні небанківські інвестиції довгострокового характеру за кордоном, а також всі види державних інвестицій за кордоном.

Етапами проведення оцінки втечі капіталів з регіону будуть:

1. Вибір об'єкта діагностики.
2. Вибір показників для оцінки рівня втечі капіталів з країни, регіону.
3. Оцінка рівня втечі з держави.
4. Оцінка причин, внутрішніх та зовнішніх факторів втечі капіталів з регіону.
5. Позиціонування регіонів за рівнем експорту капіталів з регіону.

З урахуванням наведених факторів впливу на рівень втечі капіталу з економіки регіону, на наш погляд, сукупність показників найбільш доцільно поділити на дві групи: експорт капіталу на державному рівні та експорт капіталу на регіональному рівні (рис. 3). Експорт капіталу на державному рівні будуть характеризувати рівень опосередкованого

впливу на зовнішньоторгівельний баланс конкретного регіону і визначатимуться показниками втечі та вивезення/ввезення капіталу на основі даних платіжного балансу.

Рис. 3. Система показників оцінки рівня експорту капіталу з регіону*
* розроблено автором

Для оцінки втечі капіталу за недостатньої прозорості інформаційної бази його кількісну оцінку можна подати у вигляді арифметичної суми окремих статей платіжного балансу:

- «помилки та упущення» є так званою балансуючою статтею згідно з методологією складання платіжного балансу, рекомендованою МВФ, яка забезпечує представлення об'єктивних результатів в статтях платіжного балансу кожної країни. Це обумовлено тим, що платіжний баланс

формується на основі великої кількості потоків не завжди однорідної інформації, а тому під час зведення рахунків інформаційних потоків можуть накопичуватись помилки вимірювання;

- «готівкова валюта поза банками». Частина експертів вважає, що іноземну готівку поза банками не варто відносити до «втечі капіталу», оскільки вона працює і залишається на території країни. Але поділяємо думку Шумської С. [18, с. 61], яка розглядає втечу капіталу з точки зору втрат фінансового потенціалу країни, коли іноземна валюта, що не залучена до обслуговування офіційної економіки, є джерелом поповнення тіньової економіки. Витіснення національної грошової одиниці – гривні здійснювалося більш стабільною іноземною валютою – доларом, а рідше євро. Рівень доларизації економіки України у 2008 р. зріс із 22,8% до 30,6%. У 2009 р. доларизація української фінансової системи становила 31,7%, у 2010 р. – 29,1%, а у 2011 р. підвищився до 29,36% [37]. На нинішньому етапі в економіці України триває процес зростання доларизації, що ускладнює проведення ефективної грошово-кредитної політики, збільшує ризики для курсу гривні і сприяє погіршенню якості активів банків. Падіння довіри до платоспроможності економіки значно вплинуло на падіння курсу гривні по відношенню до решти валют. Інвестори переводять активи в інші більш безпечні валюти, зневірюючись у надійності гривні та долара США. Детінізація фінансових потоків також дозволить залучити частину готівки в обігу на депозити та поточні рахунки, що надасть ресурси для кредитування економіки;

- «обсяги недоотриманої виручки за експорт товарів та послуг, оплата за імпорт, що не надійшов, та платежі за фіктивними операціями з цінними паперами» характеризує, власне, обсяги та джерела непродуктивного відпливу капіталу.

Для оцінки вивезення капіталу його кількісну оцінку можна подати у вигляді арифметичної суми окремих статей платіжного балансу та даних звітності Міжнародного банку розрахунків:

- рух капіталу – обсяги переміщення вартостей у товарній і/або грошовій формі з одних країн в інші з метою отримання прибутків;

- капітал емігрантів – вивіз національної та іноземної валюти нерезидентами України;

- сальдо торгових кредитів відображає рух кредитів у товарній та грошовій формах терміном до одного року, зміни у короткострокових авуарах;

- рахунок руху довгострокового капіталу (long-term), або прямі інвестиції та інші довгострокові капітальні вкладення. Основними статтями руху довгострокового капіталу є прямі інвестиції та позики.

Інвестиції, які вкладаються іноземними громадянами або фірмами в економіку України – це стаття кредиту. Проте, репатріація отриманого від цієї інвестиції прибутку утворює дебетову статтю невидимого імпорту. Капіталовкладення, які здійснюються резидентами за кордон, утворюють статтю дебету, а переказ з-за кордону прибутків за ними – кредитову статтю невидимого експорту;

- сальдо простроченої заборгованості за позиками відображає рух позик органів грошово-кредитного регулювання, сектору державного управління та інших секторів;

- депозити резидентів в іноземних банках – стаття доповнена інформацією з бази даних Банку міжнародних розрахунків про обсяги депозитів резидентів України у іноземних банках.

Отже, експорт призводить до припливу грошових коштів і утворює статтю кредиту; імпорт – до їх відпливу і формує статтю дебету. Їх баланс називається торговим, або видимим балансом. Включення вказаних показників при розрахунку втечі капіталу регіонів зумовлено значним відпливом капіталу з України, адже якщо на загальнодержавному рівні відслідковуються процеси виведення капіталу, тоді й доцільно визначати локальні джерела їх виведення.

Експорт капіталу на регіональному рівні доцільно проводити за показниками, що характеризують рівень зовнішньоекономічної інвестиційної діяльності регіону. Рівень інвестиційної безпеки, на нашу думку, по-різному здійснює вплив на рівень втечі капіталу регіону, адже інвестиції (як внутрішні, так і зовнішні) є основним джерелом фінансового забезпечення їх розвитку. З цією метою слід здійснити оцінку наступних показників: прямі іноземні інвестиції з регіону; прямі іноземні інвестиції в регіон; прямі інвестиції в регіон; боргові інструменти; установлена сума доходів, здобутих злочинним шляхом (за обвинувальними висновками); прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у область за видами економічної діяльності; курсова різниця; втрати капіталу в регіоні.

Висновки. Запропонований методичний підхід оцінки втечі капіталу з регіону дозволяє провести діагностику впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на рівень розвитку регіональної економіки і дозволить оцінити обсяги експорту капіталу з метою визначення ймовірних джерел легалізації капіталів злочинного походження.

1. Капіталізація економіки України / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, д-ра екон. наук А. А. Гриценка. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – 220 с.
2. McLeod D. Capital Flight / Darryl McLeod // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.econlib.org/library/Enc1/CapitalFlight.html#abouttheauthor
3. Kindleberger C.-P. International Short-term Capital Movement / Charles Poor Kindleberger. – NY: Columbia University Press, 1937. – 262 p.
4. Kindleberger C.-P. The Benefits of International Money / Charles Poor Kindleberger // Journal of

International Economics 2 (Nov. 1972). – P. 425–442.
5. Accounting, Business Studies and Economics Dictionary // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tuition.com.hk/dictionary/c.htm
6. Красавина Л.И. «Бегство» капитала из России и пути его сдерживания / Л. И.Красавина // Деньги и кредит. – 2000. – № 11. – С. 40–42.
7. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Бегство капитала / Б.А.Райзберг, Л.Ш.Лозовский, Е.Б.Стародубцева // Современный экономический словарь. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2007. – 495 с.
8. Cuddington J. T. Capital Flight: Issues, Estimates and Explanations. / J.T.Cuddington. – Princeton Studies in International Finance. – №58. – December. – 1986.
9. Dooley M. Country Specific Risk Premiums, Capital Flight and Net Investment Income Payments in Selected Developing Countries / Dooley M. – IMF. Washington, DC. – 1986. – C. 53.
10. Флейчук М. І. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: Монографія / М.І.Флейчук // [За ред. З. С. Варналія]. – К.: НІСД, 2006. – 576 с. – С. 152–257; 413–431.
11. Lessard D. R., Williamson J.. Capital Flight and Third World debt. / D.R.Lessard, J.Williamson. – Wash.: Institute for International Economics, 1987. – 258 p.
12. Kahn M. S., Hague N. UI. Capital Flight from Developing Countries / M.S.Kahn, N.UI.Hague // Finance and Development. – 1987. – March. – P. 2–5.
13. Duwendag D. Capital Flight From Developing Countries: Estimates and Determinants for 25 Major Borrowers / D.Duwendag. – Societe Universitaire Europeenne de Recherches Financieres, Tilburg, Netherlands, SUERF Series No. 52 A., 1987. – C. 53.
14. Ketkar S. T., Ketkar K. W. Determinants of Capital Flight From Argentina, Brazil and Mexico / S.T.Ketkar, K.W.Ketkar // Contemporary Policy Issues. – 1989. – Vol. 7. – № 3. – P. 11–29.
15. Deppler M., Williamson M. Capital Flight: Concepts, Measurement and Issues / M. Deppler, M. Williamson // Staff Studies for the World Economic Outlook. IMF. Wash., August. 1987. – P. 39–58.
16. Adjai S. Ibi. An Economic Analysis of Capital Flight from Nigeria. Policy Research Working Papers / Adjai S. Ibi. – World Bank. Wash., 1993. – C. 53.
17. Булатов А. С. Параметры и оценка масштабов утечки капитала из России / А.С.Булатов // Деньги и кредит. – 1999. – № 12. – С. 68–72.
18. Шумська С. С. Доларизація та відтік коштів з української економіки / С.С.Шумська // Економіка і прогнозування. – 2003. – №4. – С. 56–77.
19. Флейчук М. І. Методи оцінки та засади протидії іллегалізації перехідних економік в умовах глобалізації: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / М.І.Флейчук // Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К., 2004. – 20 с..
20. Френклін Р. Рут, Філіпенко А. С. Міжнародна торгівля та інвестиції / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 743 с.
21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tsn.ua/groshi/skladeno-reyting-naypopulyarnishih-sposobiv-vidmivannya-groshey-v-ukrayini.html
22. Кримінальний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
23. Bernasconi P. Recyclage de l'argeut d'origine criminelle. – Analyse des Cas et Mesures de prevention (Recycling Money of Criminal Origin. – Case Analysis and Prevention Measures) // P. Bernasconi / Revue internationale de criminologie et de police technique. – Volume:34. – Issue:4. – Dated: October-December 1981. – P. 403–412.
24. Дудоров О. Чи спливуть «брудні» гроші на поверхню. Легалізація злочинних прибутків: проблеми кримінально-правової протидії / О.Дудоров // Віче. – 1998. – № 1. – С. 72.

25. Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / А.А.Музика. – К.: Логос, 1998. – 324 с.
26. Бондарева М. В. Кримінально-правові аспекти відповідальності за легалізацію («відмивання») грошових коштів та іншого майна, здобутих незаконним шляхом / М.В.Бондарева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.harcentr.kharkiv.edu/naissl/Bondareva3.html
27. Савченко А. «Відмивання» грошей: кримінально-правовий і порівняльний аспекти / А.Савченко // Право України. – 1997. – № 5. – С. 38.
28. Режим і законодавство Сполучених Штатів Америки у сфері боротьби з «відмиванням» грошей. – К., 2001. – 182 с.
29. Zund A. Geldwäscherei: Motive-Formen-Abwehr / A.Zund // Der schweizer Treuhandler. – 1990. – № 9. – P. 403–408.
30. Барановський О. І. «Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання / О.І.Барановський. – Х.: Вид-во «Форт». – 472 с.
31. Рымарук А. И., Лысенков Ю. М., Капустын В. В., Синянський С. А. Отмывание грязных денег: международные и национальные системы противодействия / А.И.Рымарук, Ю.М.Лысенков, В.В.Капустын, С.А.Синянський // Под ред. проф. Рымарука А.И. – К.: Юстиниан, 2003. – 544 с.
32. Практика: деньги, которые дурно пахнут // Белорусская деловая газета. – 1997. – № 386. – 19 июня.
33. Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Теневая зкономика и зкономическая преступность: Электрон. учебн. / А.К.Бекряшев, И.П.Белозеров // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: newasp.omskreg.ru/bekryash/intro.htm.
34. Muller K., Oswald K. Die Implementation gesetzlieher Masnahmen zur Bekampfung der Geldwasche in der Bundesrepublik Deutschland / K.Muller, K.Oswald. – Freiburg. Br., 1997. – P. 7.
35. Белошапка В. «Подводные камни» украинской зкономики. Феномен «грязных» денег — дефицит цивилизованного рьночного законодательства / В.Белошапка // Посредник. – 1997. – 29 января. – С. 12.
36. Попович В.М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології / В.М.Попович. – К.: Правові джерела. – 1998. – 448 с.
37. Доларизація економіки досягла 29%. Знайдено спосіб її знизити // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.finance.ua/ua/~/1/0/all/2011/02/18/228237.